

2223

Proemium

Comitriciensis Rhetoricæ uerida-
rio ad spatiosa Lygia Kummata pro-
gredimur: si uos terreat immensa spe-
modi syllabarum uastitas: ad amari-
simam fortissimè conualescit uos bono cum
numine sistam, ubi antea steterat. La-
boris meminisse dubie erit: Neq' inhi-
ua in media spelca occurrant, Laruaq'
sepe offerant, generas induite ani-
mos, ubi ad uos, erit comunis spatio,
cui me n' de futura, dum uires sinant,
certe credite: ^{sponte} ~~sponte~~, et immensam di-
ua nitentem ita recidam, ut breuiter ad me-
tam cursus pateat: Sic enim ~~uobis~~ un-
omnium utilitati consulere: prudentis
est. Vos iterum aliam me, ad uastissi-
mos phœniciphæ lucos audaciter contem-
pate: ubi dum ducor, opacat arbor, cu-
mum; iter monstrabit melior nemorum
Lætaria custos uirgo immaculata, pu-
ins ad aras diuine stans radiis splen-
dedissimè hoc laboris munus et huius
Comitriciensis, ^{spendium} ~~spendium~~ ~~spendium~~ ~~spendium~~, tan-
to sub numine, ut ~~spem~~, felicit' ab-
soluendum. Vale

Questio prima

Proemialis

De Arte sive Scientia

Articulus primus

unde homini Art.

no L

In presenti dem est Art, atq; scientia:
habetur in natura sicut in aliis rebus.
Quid sit Art, quarimus igitur unde ar-
tes sine se ipsis hinc hinc emerant. Antea resu-
lutionem supponendam e; hinc ad quosdam
a. artibus sup. nulli e; aut primis par-
ventibus in se ipsis quum dicitur Deum fu-
isse autorem. Idem quodvis a arti-
bus habetur tam speculativis, quam
practicis, qm a. hinc hinc temporis deum
imparata it. q. posito No 2.

2

Conclusio est experientia, ab eo inue-
nit. Et h. ite. p. hinc hinc p. hinc hinc celestis-
mo experientia genuit artem. Et h.
nao. ga. hinc hinc experientia novavit
Arabiarum multos p. hinc hinc ad hinc hinc
marunt.

runt hoc iudicium. Reubarbarum purgat
 uteram, tunc ^{et sic intelligi.} sic argumentati st. iij,
 qui cetera abundant aliqd remedium
 adhibent me ad illam purgandam.
 Id Reubarbarum purgat uteram: q. Reu-
 barbarum habentium e iis, q colata abun-
 dant, unde de duces hinc relictum ex
 illa ubi seu ex ^{et sic intelligi.} illud, dicitur autem
 p. p. iudicium, et ex perentiam agitam.

3 Numerus profuit et ad artes
 investigandas agestas, utilitas, et innata
 hoi sciendi cupiditas: et qd et ingenia
 spulit earum rerum admiratio, quae sensu
 percipiunt. Et hinc patet rapportis ad
 illam multorum querelam, q naturam
 incurarunt, qd ceteris animantibus in-
 nita statim stulit ad vitam necessa-
 ria: hominem dno nudum, et agnum pre-
 arit: nam hinc rationem manum q tribuit
 ad excogitandam, agendamq, quidquid sibi ne-
 cessarium putaret.

ARTIS
 De Defensione artis

4 Quo qd

Art sine vita sua d. genit. e. uteris
 multorum e una re apprehensionum ad finem
 aliquem utilem vita. Defensio nec hie ped.
 1 a e

ia e' cetero multarum apprehensionum - id e',
multorum sum - si sermo sit de sua habitu-
ali, & multorum actuum si sermo sit de
sua actuali: unus eni' sum n' e' sua localis,
De parte sua: unus cuius n' e' res publica, De
parte res publica. Alius sum dicitur in illis,
unde reguntur sum nostri, et si qui se in ab-
is potestatis. Ita uerari dicitur ceterum: unde
reguntur sum erronei, et opinatiui, quoniam de
apprehensionem ueri

Nus
Suis

S Secunda pars e' - de re una, i' d'
obto, qd alig mo sit unum, et dicitur: unum ut
ab eo sumat uerum, de essentiam: cetero, qd
nulla sua (excepta theologia, qd agit de Deo
singulari) imitat de re singulari: cum qd in-
gita n' corruptibilia, nec hinc riguntur qd pri-
etates: et sua immutabilis esse dicit, et de
monstrare qd prietates: cum qd singula n' esse
infinita, et infirmitate dicitur qd operi.
Unde per hanc secundam partem excluduntur
sum tenere diuersi, et diuersi parati cetero diuersi
modi: dicit eni' hi sum hinc cognoscione,
de ordinem ad unum finem: nec suffic' utiq'
subti' in hanc diuersi, i' illud, alit' qui fisica,
mathematica, et hinc in Deo uig' unam esse
rent diuersi, qd e' falsa.

6 Ultima & fericionis pars est ad finem
 aliquem utilem vite: per hanc exclu-
 duntur artes malefice, v.g. Magia, Ni-
 cromantia, Chymantia, et alia, quae
 ope demonum in hominum perniciem in-
 ventae sūt. Pars utilis extenditur ad
 bonum nō solum utile, sed et honestum, et
 delectabile, ut comprehendat sciās, et prati-
 cas, et speculativas. Adverte p̄ solutione
 argumentorum hic d̄ferri sūt artes hu-
 manas, sicut Adamo indicat, sicut ab Adam
 iudicib; acquisita experientia.

Solutio argū 1. Artis
 De fericionem
 Novus

7 Q. i. in illa divino, et Angeli-
 co, sicut supra nate elevato dantur
 artes, et sicut vix, et nō nō datur vter
 multarū apprehensionum, cum Deus per
 unum simplicem actum, Angelus per unum
 hunc & spem, integrum cuiuslibet vix
 vtrum apprehendant: q̄. aut nō ē vter mul-
 tarū apprehensionum. R. i. d̄stinguendu
 mōi. in illa divino, et Angelico dantur vix
 vter

Artes, de re, qd in presenti & venimus,
negō māi, alterius ordinis do māi: in
presenti ei sit agimus & venimus, se ar-
tibus humanibus, qd in presenti agnoscit.

7
Sicut in uelut a senescione extendi ad artes
divinas, et Angelicas. Ad ista maiori dicitur
linguendo minorum: si uelut formalis, idu
cotes
māi; si uelut uirtualis, negō māi, et ordinis,
quia licet actus deus sit unus, et ag-
pōtē multas in se continet, ac pōtē
ē multiplex uirtute & ordinem ad dōm
et hęc multiplicitas uirtualis dicitur
ē ut salua dicitur. In et dicitur
In d' arte Angelica, qd in uniuersa-
tu cognoscit inquit dōm alius
artū.

9
Dicitur. Res Angla a Deo infu-
sa nō ē cōtes multorum habituum
q. uelut ars humana talis erit. R
negō dōm, rās dicitur ē, qd hęc Angly
nō ē matr aquoz rās, qd d' Deo infusus
pōtē qd hęc uirtutem, itē inclinēt
ad actū dōm, et d' similes: hęc in
humani acquiruntur repetitione actuum,
q nō pōtūt gignere habitum, q inclinēt
ad dōm.

actu similem ipsa experientia patet.

20

Ob. 2.º suffie una pot, istus vij ad
 omnes actus intelligentij et unus ad
 omnes habitus unius artis. R. nig. conim.
 ratio diversa e, qd pot n gignit ab actib;
 D. a natura data e, qd provide sub
 minis oravit potam ad rei actus, qd in-
 sevide bat. at uo huc gignunt ab acti-
 bus, qd potuit gignere hunc inclinancem
 ad actus similes, ut patet experia,
 nam sepe dicitur experimur facilitatem ad u-
 nam etiam, n uis ad aliam. Deinde
 n uallet argum a pot ad hunc: alit uny
 tm huc sufficeret ad oim ritarum factus:
 sicut ad ois suffit una pot, nempe ista.

21

Innotabit ad ois actus fidei in qdunq;
 ma suffit unus tm huc: qd et suffiet uny
 huc ad ois actus unius artis. R. nig. conim.
 diversa ratio e, qd huc fidei e infusa, et het
 se f. munim pot ratiata ingria, qd e uelut
 ra in orde sup rati; ut en ra het potis ca-
 paces actuum similitum, ita et gratia illa
 het, st huc sufficientes ad actus diversos. Age
 qd huc fidei ingria ma inclinac ad credendum
 pp dnm motuum, nempe auctoritatem deumam,
 et eadm e difficultas ad ois actus: ut ricio expe-
 rimur in actibus diversis eiusdem artis, r qd m

hent dicitur sic difficultatem, et modicum.
 Dicitur: si natus me faciliorem ad cre-
 dendam veritatem. Primum una vice, me faci-
 litat ad credendum illi in vobis. quod est virtus
 me faciliabit ad ois vniuersales virtutes.
 et. R. non antecedens. Vigetis: si sciam
 Primum esse verum eximie virtus, neque ulla
 unquam uti mendacis, eadem facilitate in
 vobis illi credam: quod. Ita tunc sufficit.
 + In eum casu admittendo tunc, quod tunc,
 ut suggerit nulla dabit difficultatem ad cre-
 dendam. Dicitur: in vniuersis si habeas fa-
 cilitatem ad unam virtutem, si eandem habes
 ad aliam, ac si natus admittendus
 est dicitur tunc.

Ob. 3.º: si tunc virtus moralis
 faciliat ad ois actus talis virtus, vbi ista
 tunc iustitia faciliat ad ois actus iusticie
 tunc tunc tunc ad ois actus iusticie: quod. Similiter
 est. In dicitur antecedens: si tunc virtus
 moralis faciliat ad ois actus eiusdem vir-
 tis, si facilitas oriatur ex eodem principio
 agitur appetente, id est animi. Si non oriatur, non
 animi: si est tunc abstinencie ad ab-
 tinendum ab ois cibo, nam magis appetit
 peridix, et galina, quam bubula, ac si natus
 tunc non est eodem.

14

Ob. 4.º ars iuxta p[ro]p[ri]am dicitur scilicet
 d[omi]nari, q[ui]a ad ip[s]a[m] faciend[am] n[on] d[omi]natio
 e[st] re q[ui]a pot[est] e[ss]e talis: q[ui]o[modo] ars uerita-
 ti c[on]tra id, q[ui]d pot[est] e[ss]e talis, ac p[ro]p[ri]e n[on]
 ueritati c[on]tra uerit[ate]m. A p[ro]p[ri]a s[ed] uelle
 artem scilicet d[omi]nari, q[ui]a p[ro]p[ri]e
 ignorari, n[on] u[er]o d[omi]nari, q[ui]o[modo] ip[s]a[m] tradit.
 Dicitur ars iuxta c[on]tra axioma ueritatis c[on]tra
 d[omi]nari s[ed] iuxta: dicitur c[on]tra ueritatis: q[ui]o[modo]
 dicitur n[on] e[st] ars. A axioma int[er]legi d[omi]nari
 artem, q[ui]a n[on] e[st] scilicet: n[on] u[er]o d[omi]nari, q[ui]a
 simul e[st] scilicet, et ars, q[ui]o[modo] e[st] dicitur.

^{us} ^{2us}
 Quoniam arguuntur alia
 contra actionem.

15

Ob. 5.º: nulla scilicet excipitur ea, q[ui]a d[omi]nari
 dicitur, h[ec] unum dicitur: q[ui]o[modo] n[on] bene dicitur in
 d[omi]nari d[omi]nari. A d[omi]nari dicitur artem.
 nulla scilicet h[ec] unum dicitur ut numerica,
 id e[st] artem, ut e[st] specifica, e[st] generica, q[ui]o[modo] artem.
 et hoc sufficit, ut talis scilicet a tali d[omi]nari
 sumat utem. q[ui]o[modo] ad mun[us] et quolibet
 p[ro]p[ri]a h[ec] p[ro]p[ri]a d[omi]nari n[on] sumit suam utem,
 et specificitatem ab utem, s[ed] suam utem speci-
 fica dicitur d[omi]nari.

16

Inuentionis scilicet, et h[ec] h[ec] dicitur
 q[ui]o[modo]

17 Ob. 6° partem ad finem aliquam
 utile vite: sive speculativa ita ut
 et in ad utilitatem ita utiles. Cum sit
 tant in vita speculativa q^d illa ultima
 parte superflua e. Arguuntur 2° q^o
 finis utilis hinc Deo sumit hinc q^d
 ut dicitur. Sphendit honestum et et de le
 iabilem, q^u utrunq^{ue} hinc sive specu-
 lativa. 2° q^o sive speculativa ita
 utiles ad illustrandam vitam, et ad cor-
 rendos errores, et ad perfectionem partis
 rationalis.

19

Dicitur: artes maleficae et illustrant
 vitam, excludunt errores, et efficiunt partem
 rationalem: q^o dicitur et excludenda hinc
 finis, et speculativa et excludenda hinc.
 Dicitur: omnes artes maleficae illustrant vitam
 esse q^d ut fundantur in parte Imaginis imaginis,
 q^u ut procedant ex principiis naturae, ideo autem.
 Deinde dicitur sequens: q^o dicitur et excludenda hinc
 hinc finis q^u ut procedant ex principiis naturae,
 transeat, q^u ut fundantur in parte Imaginis
 monum q^o dicitur, nam q^u ut sic neq^{ue} hinc
 utiles neq^{ue} efficiunt partem rationalem, imo eam
 avertunt.

20

Intra: et aliae artes ordinantur ad
 materiam finem, et perniciem animae, q^u dicitur
 ad de

Quere hic. n. ois apud serviles in
carmine stineri, ut sideranti patebit. 2.
n. ois in illis stentat dii serviles ex vobis
minum accione: nam militaris, q. v. spe-
ctat ad imperatorem, & fabrilis, q. v. spe-
ctat ad artificem apud fides inter libera-
les numerantur.

Artis q. v.

De nominibus & d. fide. Diva

23

Cum diva inter artes liberales **numinet**,
in h. v. duobus hoc nomen, alterum e. Diva,
alterum **diva**: apud antiquos **diva** nomen,
diva, **diva** significabat facultatem disceren-
di in via **diva** nomen **diva**, in ma. re-
cessaria. q. d. vis sit & **diva** com. h. e. iam
nunc utrumq. nomen sumit q. v. arte dis-
serendi, & in via **diva** frequentius **diva**
numinet. Cum vis discere & **diva** sit
atq. - ignotum ex notis pate. f. v. se id
diva & fide, se **diva**, se & **diva**,
optime & **diva** **diva** - **diva**, se **diva** h. v.
serendi.

24

Quod hic obiter & **diva** **diva** **diva**.
in illis **diva** **diva** **diva**, se **diva**, & in illis
diva n. aperit ignotum ex notis, cum des-
nitit sit **diva** **diva** **diva** n. bene **diva**
art. discerendi, & ignotum ex notis pate.
faciendi. R.

Et in actu 2° q^o fit à tali ex vivo resista.

3

Notandum 2° idum dicitur et potest dari in materia
nativa, et in generabili. Et hoc in materia nativa, aut generabili
li ipsius dicitur; Et et materia generabili, aut nativa alia-
ritarium. Et notatis.

Verum dicitur sit docens tam in materia propria, quam
altera.

4

Div 1°: dicitur est docens in materia nativa propria.
Et quia dicitur dicit regulas certissimas in propria materia
nativa et per se recte fiat dicitur, de sensu, et argu-
mento: quod est docens in propria materia nativa.

5

Div 2°: dicitur et est docens in materia nativa
alterarum dicitur. Et quia dicitur dicit regulas
dubitandi et finiendi, et argumentandi in propria
materia, et et in materia nativa alterarum dicitur.
quod est docens et in materia nativa alterarum dicitur.

6

Div 3°: dicitur et est docens in materia generabili
tam propria, quam altera. Et quia et dicit regulas solu-
tendi ut forma in materia generabili: quod et est docens in
materia generabili. Patet in hoc dicitur - ut mater dili-
git filium. Virgo supradicta est mater: quod dili-
git filium - huius dicitur dicitur maiore, et minore,
recte dicitur dicitur ut forma, et si dicitur recte mater,
cum illa materia sit in materia generabili, et potest et fieri
sa. Confirmat quia dicitur dicitur potest in materia gener-
abili, et de se dicitur generare speciem, et recte for-
ma infalibiter equi dicitur, si dicitur recte patet.
In hoc est dicitur, et doctrina; quod in tali materia et est docens.

7

Et nota 1° dicitur ultimum dicitur resolutionem.
dicitur in materia generabili dicitur dicitur utens: quod neque in
tali materia